

Ben Haarman, portefeuillehouder Natuur- en Landschapsontwikkeling LTO Nederland

“Boeren zien steeds meer de waarde van meer biodiversiteit, en dat investeringen in landschap, akkerranden, agrarisch natuurbeheer ook productief kunnen zijn.”

“Ten dele zeker. Als je als boer natuurinclusief werkt, dan verbetert dat de natuur op en rond je bedrijf. Maar om alle natuur te redden, is meer nodig dan wat een boer kan doen. Als LTO zien we de waarde van natuurinclusieve landbouw, en daarom werken we ook mee aan het Deltaplan Herstel Biodiversiteit. Vergeet niet dat de samenleving decennialang van boeren verlangde vooral zo veel mogelijk goedkoop voedsel te produceren, zie supermarktslogans als ‘altijd de laagste prijs’. Dat betekent dat we een enorme omschakeling moeten maken. We zien overigens dat er steeds meer boeren aan de slag gaan met natuurinclusieve landbouw. Boeren hebben al een enorme vermindering in emissies en gewasbescherming gerealiseerd de afgelopen jaren. Ze zien ook steeds meer de waarde van de kringloop, een betere bodem en meer biodiversiteit, en dat investeringen in landschap, akkerranden, agrarisch natuurbeheer ook productief kunnen zijn. Anderzijds leeft er ook nog wel weerstand bij boeren tegen natuurbescherming. Bij gebiedsprocessen rond Natura 2000-gebieden zien we bijvoorbeeld nog vaak dat andere partijen met het vingertje naar de boeren wijzen, en voorbijgaan aan het belang van de boer. Boeren voelen zich in de hoek gezet, hebben het gevoel dat ze overal de schuld van krijgen. Terwijl ze al veel doen. Uiteindelijk gaat het erom wat de samenleving ervoor over heeft. Als er een goed verdienmodel achter natuurinclusieve landbouw zit, dan zijn boeren zeker genegen om eraan mee te werken. Dat kan hem zitten in betere prijzen, maar ook in GLB, slimme samenwerkingen met een waterschap, of een lagere kostprijs. Boeren willen wel, maar ze willen ook een fatsoenlijke beloning en waardering.”

“Met natuur-inclusieve landbouw gaan we de natuur redden”

— Marjel Neefjes

Beleid en praktijk zetten alles op alles om de landbouw natuurinclusief te maken. In dit themanummer komen allerlei beloningssystemen aan de orde, nieuwe werkwijzen en verdienmodellen die daar aan moeten gaan bijdragen. Praktijkvoorbeelden op kleine schaal laten zien dat het tussoms wel te keren is. Lokaal verbetert dan de stand van de weidevogels, de bodem gaat er weer iets meer leven en het is mogelijk om de velden te laten kleuren met akkerkruiden. Maar is het genoeg? Kunnen we met natuurinclusieve landbouw de natuur redden?

Communicatiebureau de Lynx en het Vakblad Natuur Bos Landschap organiseren een online debat over deze stelling.

Op donderdag 30 april om 16:00 uur gaan via Zoom de vijf mensen op deze pagina een uur lang met elkaar in debat. Kijk, luister en discussieer mee! U vindt de Zoom-link op www.vakbladnbl.nl en op www.delynx.nl.

Corney Niemeijer, Landerije de Bunte, bewust natuurlijk boeren

“Ik durf niet te beweren dat ik de natuur red op mijn boerderij, maar ik weet wel dat de natuur er niet op achteruit gaat.”

“Als dat waar is, dan zou dat betekenen dat de natuur alleen maar ten onder gegaan is door niet-natuurinclusieve landbouw. De industrie, watervervuiling, aanleg van infrastructuur en meer hebben daar ook aan bijgedragen. Maar de landbouw heeft zeker een grote rol gespeeld. En om de natuur te redden is een gebiedsgerichte aanpak nodig. Zelf boer ik hier sinds 2003, en in 2008 heb ik een contract ‘Boeren voor Natuur’ afgesloten: een vergoeding per hectare voor natuurvriendelijk boeren. ‘Natuurgerichte landbouw’ heette dat toen nog, daarna ‘kringlooplandbouw’, en nu ‘natuurinclusief’. Die vergoeding ligt voor dertig jaar vast, anders kun je er je bedrijfsvoering niet op baseren. Zo brengen we de economie en de ecologie met elkaar in balans. Ik mag dus niets aanvoeren, en verbouw al mijn voer zelf. En omdat ik wel lammeren en schapen verkoop, verarmt het geleidelijk, en dat is gunstig voor de natuur. Daarnaast hebben we hier hoge grondwaterstanden, gebruiken we geen gewasbeschermingsmiddelen en alleen eigen vaste mest. Maar ik krijg dus die vergoeding, en daarom kan het uit. Een gangbare boer kun je haast niet kwalijk nemen dat hij zo veel aankoopt: hij moet zijn dure grond en zijn gigantische lening terugverdienen. Ik vind dat het GLB zonder meer richting vergroening moet gaan. Als we met punten waarden hoeveel een boer doet qua water, bodem, planten en dieren, dan kun je met het GLB sturen op dat soort doelen. Ik durf niet te beweren dat ik de natuur red op mijn boerderij, maar ik weet wel dat de natuur er niet op achteruit gaat.”

Evelien Verbij, directeur BoerenNatuur

“Op dit moment zijn de overheid en de economie nog nauwelijks ingericht op natuurinclusieve landbouw. De vraag is hoe je dat op orde krijgt.”

“Wat mij betreft moeten we Nederland in zones verdelen: in natuurgebieden geen landbouw, direct eromheen extensieve, natuurinclusieve landbouw, en waar dat kan intensievere vormen van landbouw. Maar er moet wel wat gebeuren. Op dit moment zijn de overheid en de economie nog nauwelijks ingericht op natuurinclusieve landbouw. De vraag is hoe je dat op orde krijgt. In het leven van een boer zijn een paar momenten waarop hij een grote stap kan zetten. De rest van de tijd zit hij vast in het systeem van leningen en kan hij alleen kleine stappen nemen. Wij pleiten altijd voor een gebiedsgerichte aanpak. Dat is niet alleen goed voor de natuur, maar helpt ook bij andere vraagstukken zoals klimaatproblematiek, waterberging en bodemdaling. Terreinbeheerders en boeren moeten nog meer gaan samenwerken. Het probleem is dat veel boeren wel meer natuurinclusief willen werken, maar tegelijk merken dat de markt er niet voor wil betalen en dat de regels van de overheid vaak beperkend zijn. De consument voelt de druk nog niet, de noodzaak is nog niet dichtbij genoeg. Maar zo’n project als PlanetProof van FrieslandCampina, ondersteund door Natuurmonumenten, is een goede stap. Boeren die extra stappen zetten voor bijvoorbeeld kruidenrijk grasland, krijgen meer voor hun melk. Als banken nou ook meewerken door wat korting op leningen te geven, en waterschappen door de waterschapslasten wat te verlagen, dan kom je ergens. Landbouw is natuurlijk niet de enige factor die invloed heeft op de natuur, maar wel een belangrijke factor die kan bijdragen aan het beschermen van de natuur.”

Raymond Klaassen, Grauwe Kiekendief, Kenniscentrum Akkervogels

“Wat we nu aan agrarisch natuurbeheer doen, blijkt in elk geval voor de akkervogels niet te werken.”

“Wat we nu aan agrarisch natuurbeheer doen, blijkt in elk geval voor de akkervogels niet te werken. De meeste soorten gaan nog steeds achteruit. Een paar doen het goed, zoals de geelgors en de grasmus, want die zijn geholpen met akkerranden, een natuurmaatregel waar boeren voor kunnen kiezen. Maar de soorten van open akkers, zoals de veldleeuwrik en de gele kwikstaart, blijven achteruitgaan. Wat dan wel? Natuurinclusieve landbouw is een wenkend perspectief. Tenminste, als dat inhoudt een extensief landbouwsysteem met meer variatie in landschap en een ruimere vruchtwisseling. Of we de hele natuur daarmee redden, durf ik niet te zeggen, maar voor de akkersoorten biedt dat wel het meeste perspectief. Maar dit grijpt zo in in het landbouwsysteem, dat het niet gemakkelijk zal zijn. Het idee is dat het systeem zichzelf deels kan bedruipen. Je hebt minder opbrengsten als je extensiever werkt, maar ook minder kosten. Als je bijvoorbeeld luzerne toevoegt aan je vruchtwisseling, brengt het in dat jaar minder op. Maar omdat luzerne stikstof bindt en de bodemstructuur verbetert, heb je in de jaren daarna een betere opbrengst. Toch zal die meeropbrengst niet alle kosten dekken, er zal geld bij moeten, ofwel vanuit de keten, ofwel vanuit de consument. En die mag toch ook best wat meer betalen aan zijn voedsel. Als je wel geld hebt voor een duur mobieltje, waarom dan niet iets meer betalen voor duurzaam voedsel?”

Theunis Piersma, hoogleraar trekvoegecologie RUG en NIOZ

“Er is een enorme innovatie nodig, met nieuwe kennis. Niet terug naar vroeger, maar de kracht van vroeger gebruiken, in een nieuw jasje.”

“Als natuurinclusieve landbouw betekent geen bestrijdingsmiddelen, geen kunstmest, het landschap natuurvriendelijk inrichten en de bodem zijn werk laten doen, ja, dan komen we een heel eind. Na de oorlog dachten we dat we alles zelf konden, met kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Nu zijn de bodems dood, ze liggen aan een infuus van chemische middelen, waar bepaalde partijen goed geld aan verdienen, maar niet de boeren. We redden het nog even, maar het houdt een keer op. Als we nu de restauratie inzetten, komen de bodemfuncties terug en daarmee de wereld aan organismen zoals kwartels, vlinders, patrijzen. Of we de natuur echt redden, weet ik niet, maar we maken wel een wereld die ongelofelijk veel rijker is. Bovendien zorgt boeren met ecologische principes en gezonde bodems niet alleen voor betere natuur en meer biodiversiteit, maar meteen ook voor duurzaamheid, volksgezondheid en een bloeiende plattelandseconomie. Maar makkelijk is het niet. Boeren zijn er niet toe opgeleid, en worden er niet toe gestimuleerd. De meeste adviseurs van boeren - de verkopers van veevoer, kunstmest en bestrijdingsmiddelen - hebben hele andere belangen. De coronacrisis is in dat opzicht een enorme kans. Als we de bloemeteelt - een ecologische ramp - nou eens niet gaan redden, maar juist laten omschakelen naar biologische teelt. Er is een enorme innovatie nodig, met nieuwe kennis. Niet terug naar vroeger, maar de kracht van vroeger gebruiken, in een nieuw jasje. Dan komt de natuur vanzelf terug. En het wordt ook nog leefbaarder, gezonder en mooier, en boeren krijgen een veel mooiere taak dan de industriële werkers die ze nu eigenlijk zijn.”